

1. Referentie

Referentie	Ghesquière, P., Moors, G., Maes, B. & Vandenberghe, R. (2000). Onderzoek over inclusief onderwijs als vernieuwingsproces in Vlaamse basisscholen. Een meervoudige gevalstudie. <i>Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid</i> , (1), 18-25.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Tijdschriftartikel

2. Abstract

Op 7 juli 1998 keurde de Algemene raad van de Vlaamse Onderwijsraad het Advies over inclusief onderwijs goed. In de bijlage van het advies worden voorwaarden en aandachtspunten bij de realisatie van inclusief onderwijs opgesomd. Om de relevantie hiervan na te gaan, gaf de Vlor een studieopdracht aan de Afdeling Orthopedagogiek en het Centrum voor Onderwijsbeleid en –vernieuwing van de K.U. Leuven. In dit artikel worden de resultaten van deze studie besproken.

Om de realisatie van inclusief onderwijs als vernieuwingsproces in beeld te brengen, maken de auteurs gebruik van twee conceptuele modellen: het Model voor de Analyse van een Innovatieproces (AIP-model) en het conceptueel model dat ten grondslag lag aan de ontwikkeling van de vragenlijst 'Zorg voor onderwijsleerproblemen in het lager onderwijs.'

3. Trefwoorden

Thema('s)	Onderwijs
Trefwoord(en)	Basisonderwijs, buitengewoon onderwijs, inclusief onderwijs, innovatie

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
Onderzoeker(s)	P. Ghesquière, G. Moors & B. Maes Afdeling Orthopedagogiek Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen K.U.Leuven Vesaliusstraat 2 3000 Leuven Tel: 016/ 32 62 04 Fax: 016/ 32 59 33 http://www.psy.kuleuven.ac.be/ortho/ R. Vandenberghe Centrum voor Onderwijsbeleid en –vernieuwing Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen K.U.Leuven Vesaliusstraat 2 3000 Leuven Tel: 016/ 32 62 05 Fax: 016/ 32 62 11 http://www.psy.kuleuven.ac.be/cobv/

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	De onderzoekers toetsen het advies van de Vlor aan de realiteit. Daartoe gaan ze na of de factoren die door de Vlor als voorwaarden voor de realisatie van inclusief onderwijs worden aangeduid (regelgeving, curriculumdifferentiatie, beleid van de school als geheel, continuüm van onderwijs en ondersteuning, opleiding en nascholing, vrijwilligheid en wijze van invoering), ook als dusdanig in de onderzoeksresultaten naar voor komen. Welke factoren beïnvloeden het organiseren van inclusief onderwijs binnen een school. Waardoor en op welke wijze wordt dit vernieuwingsproces bevorderd of afgeremd?
Hypothesen	/

6. Methode

Onderzoeks-methode	Kwalitatief empirisch onderzoek met mondelinge, semi-structureerde interviews en open antwoordmogelijkheden
Onderzochte groep	De onderzoeksgroep bestaat uit tien scholen van het gewoon onderwijs, die op een of andere manier vorm geven aan ideeën van inclusief onderwijs. Als operationele definitie stelde de Vlor voorop dat het moest gaan over reguliere scholen die kinderen opnemen die normaler wijze in het buitengewoon onderwijs zouden terechtkomen. De keuze van de scholen is gebaseerd op de principes van 'theoretical sampling'.
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Interpretatie van de innovatieopdracht	In de meeste scholen is er een positieve visie ten aanzien van inclusief onderwijs. De respondenten geven aan dat ook in het gewoon onderwijs de mogelijkheden bestaan om leerlingen met een handicap of met een leerprobleem op te vangen. Toch stellen we vast dat de opvattingen omtrent welke leerling opgevangen kunnen worden verschillend zijn. Naar leerlingen met leerproblemen toe worden in de meeste scholen veel inspanningen geleverd om hen te begeleiden. Voor leerlingen met een fysieke of sensorische handicap staan de meeste scholen achter de opvang in de gewone school. De leerkrachten vragen hier wel naar een specifiek begeleiding om de leerling te helpen. Naar leerlingen met een mentale handicap toe zijn de mening zeer verdeeld. Voor veel respondenten ligt de grens voor inclusief onderwijs bij de intellectuele mogelijkheden van de leerling. De houding naar leerlingen met gedragsproblemen toe is eveneens ambivalent. Scholen, met een schoolpopulatie die reeds probleemgedrag vertonen, staan doorgaans meer open voor deze groep. Inclusief onderwijs wordt verkozen boven het buitengewoon onderwijs. Deze houding ten aanzien van de opvang in het buitengewoon onderwijs valt weg wanneer de leerkrachten geen opvang meer kunnen voorzien binnen hun klas. De rol van de directie is belangrijk bij de opstart om inclusief onderwijs als innovatieopdracht te laten interpreteren. De directie dient een duidelijke visie uit te dragen en achter de opvang van leerlingen met een handicap staan. Ze moet hierbij openstaan voor de mening en de houding van haar personeelsleden. Ook het onderling overleg met collega's, directie en externe begeleiders speelt een belangrijke rol. Voor de leerkrachten leidt dit tot een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid.
Klaspraktijk en pedagogisch-didactisch handelen	De aanpassingen, die doorgevoerd zijn nadat in de klas een leerling met specifieke onderwijsbehoeften is opgenomen, beperken zich eerder tot technische aanpassingen betrekking hebbende op een handicap. In de algemene didactische aanpak gebeuren verder geen aanpassingen. In de twee scholen waar nieuwe structuren zijn opgericht voor de opvang van leerlingen met leerproblemen, wordt de gewone werking van de klas wel gewijzigd. In scholen met een taakleerkracht of een leerkracht zorgverbreding, gebeurt de afstemming op de specifieke behoeften van de leerling grotendeels buiten de klas, in de vorm van individuele begeleiding. In enkele scholen vinden deze activiteiten grotendeels binnen de klas plaats. Ook als er andere externe diensten betrokken zijn, gebeurt de begeleiding door externen. Door het gebruiken van een leerlingvolgsysteem zijn de meeste leerkrachten zelf in staat om problemen bij de leerlingen vast te stellen. In alle scholen wordt gewerkt volgens het klassieke leerstofjaarklassensysteem. Wel kunnen we in elke school aanzetten tot differentiatie vaststellen. Dit gebeurt meestal door het werken in hoeken of met contracten.
Vernieuwings-	De structuren en de ondersteuningsfuncties worden vooral gerealiseerd in de vorm van

arrangementen	overleg en/of samenwerking. Op elke school vinden leerlingenbesprekingen plaats, meestal in de vorm van multidisciplinair overleg. Op twee scholen na wordt er samengewerkt met het PMS-centrum. De klassieke PMS-werking primeert nog. De nadruk verschuift van een testgerichte aanpak naar een meer consultatieve aanpak. Op alle scholen vinden er formele oudercontacten plaats. Daarnaast hebben de ouders ook de gelegenheid om de school te contacteren op eigen initiatief of informeel bij de schoolpoort. Bij de opstart van een inclusieve werking worden op een aantal scholen naast de leerkrachten, ook de ouders vooraf ingelicht. Door alle betrokkenen wordt de samenwerking met het buitengewoon onderwijs steeds positief beoordeeld. Ook het samenwerken met een privé-therapeut of met vrijwilligers verloopt soepel. De begeleiding door externen vindt soms in de klas plaats, soms erbuiten. De leerkrachten zijn in het algemeen zeer positief over deze begeleiding. Voorwaarde voor een succesvolle samenwerking zijn het onderlinge overleg en het aanvaarden door de leerkracht dat een tweede persoon mee in de klas komt werken.
Onderwijsoriëntatie	De onderwijsoriëntatie is in de meeste scholen veeleer leerstofgericht. De inbreng vanuit de leerlingen is nog beperkt. Wel wordt op alle scholen het zelfstandig werken van de leerling aangemoedigd door het werken met hoeken en contracten. De inhoud wordt echter door de leerkracht bepaald. De leerstofgerichte onderwijsoriëntatie blijkt heel sterk in de hierboven aangegeven twijfels rond de inclusie van kinderen met een mentale handicap. Deze visie hangt in belangrijke mate samen met de interpretatie van de eindtermen. Het halen van de eindtermen legt volgens de leerkrachten een belangrijke inperking op de mate waarin de leerlingen met leerproblemen opgevangen kunnen worden.
Doelmatigheidsbeleving	Door alle respondenten wordt aangegeven dat hun werking in het kader van inclusief onderwijs succesvol is, ondanks de huidige beperkingen in mogelijkheden tot inclusieve werking. In de eerste plaats wordt op iedere school een dringende oproep gedaan voor meer personeel. Hierbij aansluitend hoort ook de vraag naar meer financiële bijstand. Ook de normen voor de grootte van de klassen vormen een probleem. In verband met de opleiding en nascholing signaleren de leerkrachten vaak dat zij voor deze nieuwe taken geen enkele deskundigheid hebben. Ook in verband met de signalerende, diagnosticerende en remediërende activiteiten hebben de leerkrachten weinig ervaring.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

/

9. Beleidsaanbevelingen

Nee

10. Samenvatting

Op 7 juli 1998 keurde de Algemene Raad van de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) met eenparigheid van stemmen het Advies over Inclusief Onderwijs goed. Dit advies bestaat uit drie delen: een denkkader, aanbevelingen aan het beleid en een bijlage. In de bijlage van het advies worden voorwaarden en aandachtspunten bij de realisatie van inclusief onderwijs opgesomd. Om de relevantie hiervan na te gaan, gaf de Vlor een studieopdracht aan de Afdeling Orthopedagogiek en het Centrum voor Onderwijsbeleid en –vernieuwing van de K.U. Leuven. In dit artikel worden de resultaten van deze studie besproken.

In het onderzoek wordt uitgegaan van een aantal inzichten in verband met onderwijsinnovatie. Het organiseren van inclusief onderwijs betekent dat er een vernieuwingsproces binnen de school op gang gebracht moet worden. Deze vernieuwing wordt in haar concrete vormgeving geanalyseerd in een tiental scholen. Daarnaast gaan de onderzoekers na welke factoren het organiseren van inclusief onderwijs binnen een school beïnvloeden. Dit resulteert in een gedetailleerde beschrijving van het vernieuwingsproces in 10 lagere scholen.

Inclusief onderwijs zit in Vlaanderen nog in een startfase. De wijze waarop en de mate waarin inclusie gerealiseerd wordt is zeer divers. Deze vastgestelde diversiteit kan echter goed geïnterpreteerd worden vanuit de voorwaarden voor de realisatie van inclusief onderwijs zoals die in het advies over inclusief onderwijs door de Vlor opgesomd werd. In deze doorstaat het Vlor-advies in hoge mate de realiteitstoets. In de onderzoeksresultaten valt het op dat in vrijwel alle scholen de kernideeën van inclusief onderwijs een belangrijk deel gaan uitmaken van de visie op de eigen onderwijsopdracht. Toch merken de onderzoekers op dat binnen deze visie kinderen met een handicap nog steeds als een bijzondere groep beschouwd worden. Dit verhindert de implementatie van een werkelijk inclusieve visie en praktijk. Deze praktijk veronderstelt

curriculumdifferentiatie, ook op dat vlak merken we een grote diversiteit. De differentiatie blijft al te vaak beperkt tot differentiële werkvormen. De aanpassingen in de didactiek zijn relatief beperkt en voornamelijk organisatorisch van aard.

De beperkte curriculumdifferentiatie hangt heel sterk samen met de leerstofgerichte onderwijsoriëntatie, die tevens op dit moment grotendeels de opvang van kinderen met een mentale handicap in het gewoon lager onderwijs belemmert.

Duidelijk positief te noemen is het feit dat de meeste leerkrachten de specifiek onderwijsleerbehoefte van de beoogde doelgroep onderkennen. Ze zien de nood aan geïndividualiseerde ondersteuning van deze leerlingen. Toch merken we dat leerkrachten er te vaak van uitgaan dat zijzelf niet voldoende kansen kunnen bieden voor de 'inclusieve' leerlingen. Ze verwachten alles van 'externe' deskundigen.

Om het continuüm van zorg voor leerlingen én leerkrachten te realiseren, zal de verder uitbouw van een kader van interne en externe begeleiding noodzakelijk zijn. Ook de verder ontwikkeling van de visie dat alle leerlingen (ook die met een handicap) een heterogene groep vormen, kan bijdragen tot de verantwoordelijkheid van de leerkracht voor alle leerlingen. Het zou goed zijn dat scholen die creatieve paden op weg naar inclusief onderwijs bewandelen, door het beleid hiervoor gehonoreerd zouden worden.